

FEJEZETEK EGY VILÁGCÉG TÖRTÉNETÉBŐL

2. Régi izzósok beszélnek

Sok régi izzóssal beszélgettem, most a gyár egykori életéről, s közben a mával kapcsolatban is elmondták néhány észrevételüket.

„Egész évben húzott az ember”

Előjáróban egy dokumentum, amely arról számol be, milyen feladatokat kaptak a kutatók. Czukor Károly mérnök munkakörének a 20-as években kelt frásbeli meghatározásából idézünk:

„Kutatások és vizsgálatok, találmányok iniciálása, a felajánlott idegen gyártmányok bírálata, állandó tájékozódás a gyárban folyó műszaki haladásról, konkrét javaslatok, előterjesztések, a cég üzletkörébe vágó vagy esetleg felvehető új gyártási ágak állandó tanulmányozása...”

Hogyan adták ki egykor a feladatokat? Erről kérdeztem az előzőekben már említett Tury Pál Kossuth-díjas igazgatóhelyettest, aki ezt mondja:

— A világháború idején a dumetdrót szállító külföldi cég értesítést küldött, hogy többé ne számítsunk rá. Pedig ha nincs dumetdrót, amely a külső levegőtől zárja el a lámpa belsejét, nincs gyártás. Aschner odajött hozzám: „Tury úr! Három hónap alatt csinálja meg, különben leáll a gyár.” Éjjel-nappal dolgoztam rajta, sikerült. A mai életemről valamit? Itt élek a gyárban, ez a mindenem. Egyidős vagyok a gyárral, de az utóbbi fiatalabb, mint valaha volt, hetvenöt évesen is minden nagy feladatra képes óriás. Most is a wolfram a szerelmem, de a félvezető, a fénycső, a gázkisülésű lámpa is.

— A szabadalmak a gyár tulajdonába kerültek — mondja Király Endre mérnök, aki 1937 óta izzós, 17 évig volt a rádiócsőgyártás igazgatója, most szaktanácsadó. — Ha valami sikerült, Gábor üzemezőt zsebből fizették, kisebb-nagyobb összeget. Bekerülni az Izzóba nagy dolog volt. Az embernek hitele lett, a szó igazi értelmében: azonnal megjelentek a részletűgynökök. Munkaköri kötelesség? Az Izzó valamennyi tevékenysége az volt. A vezetőség mindig újat és újat kívánt, a régiből nem lehetett megélni. De nem is hagyták. Ha nem találtunk ki valami újat, megjelent valamelyik igazgató és ráncsördített. „Miért tárod itt a szádát, nem tudod, hogy a kormozással baj van?” — kérdezte Gábor üzemezőt és ez jelentette az új feladat kiadását. Egész évben húzott az ember, nem lehetett egy feladatot sem kihagyni. Alapvető volt a nyelvtudás, enélkül nem volt előmenetel.

— Ami pedig a jövőt illeti: az elektronszó volt és marad mindmáig a kedvenc témám.

Több típusunk elérte, sőt diktálja a világszínvonalat, ezt nem én mondom, hanem a vevőkink hangoztatják.

Protekción, sport

1931-ben Újpesten 9600 munkanélküli volt. 1927-ben több száz munkást bocsátottak el az Izzóból, 1930-ban a dolgozók 40 szá-

zalékát. Nehéz dolog volt bekerülni az Izzóba, ahol a munkabér valamivel több volt, mint mássutt. Molnár János, a gépgyár igazgatója így emlékszik vissza azokra az időkre:

— A legtöbb esetben protekcióra volt szükség ahhoz, hogy az ember izzós lehessen. Előnyt biztosított az illető sporteredménye is...

Bognár János műszerész-csoportvezető:

— Harminc évvel ezelőtt kerültem az Izzóba protekcióval, mert felfedeztek az UTE kölyökcsapatában. Kifutó lehettem az Izzóban.

Pióker Ignác, a szocialista munka hőse, országgyűlési képviselő is jó atlétikai eredményeinek köszönhetette, hogy felvették az Izzóba:

— Segédmunkásként kerültem a gyárba, 42 filléres órabérért, másutt 28 fillér volt a szokásos. Az igazgatóság rendet akart a gyárban és ezért nem voltak az ellen, hogy szervezett munkások dolgozzanak, így tárgyalhattak a munkámegbízottakkal. Egy alkalommal bementünk Aschner igazgatóhoz fizetésemelésért. A kopott könyvére mutatott: „Le akarnak egészen vetkőztetni?” A sportolókat néha meghívta a lakására, uzsonnára. De azt a sportolót, lehetett az a legkiválóbb is, aki nem jött be pontosan a gyárba, behívta, érte küldött a lakásra. Az üzemi mellékhelyiségek ajtóit alacsonyok voltak, hogy kívülről az ellenőrök beláthassanak, nem bújik-e valaki a munka elől. Ritka volt a lógás. Az emberek féltették a kenyerüket és az abban is megmutatkoztak, hogy a munkamódszerüket nem adták át másnak, el kellett lenni tőlük. Az más kérdés, hogy a munka-

után az ajtót. Összeültünk és ez lett a kriptonlámpa intenzív kutatásának a kezdete, s az eredmény: világsszabadalom.

Reiss Béla kutatómérnök, aki 1920-ban került az Izzóba, és most is a kutatóban dolgozik; több szabadalma van:

— Manapság sokkal több a hasznos újítási, kutatási eredmény, mint valaha, s még több lenne, ha a kutatást egy időre nem veti vissza a kutatóintézetnek az Izzótól történt elvitele. Igaz, az Izzóból egy időre elkerült kutatóintézet továbbra is sokat foglalkozott a gyár témáival, de ha a kutató itt bent a gyárban a munkások között él és dolgozik, az mégiscsak más. A fejlődés most, hogy a gyárnak ismét saját kutatólaboratóriuma van, melegebben ívelhet felfelé, s nem történhet meg, hogy egymással párhuzamos kutatások is folyjanak. Ez annál is inkább fontos, mert az Izzóban kitűnő gárda alakult ki; szervezett foglalkoztatásuk felbecsülhetetlenül nagy haszonnal jár.

(A gyár évek óta több millió forinttal segíti a főiskolai oktatást, s az egyetemről fiatal vákuumtechnikai szakembereket kap cserébe. Sáját szakmunkásképző-intézete is van a gyárnak és gyakorlóműhelye. Állami oktatásban ezerötvenen, szakmai továbbképzésben 2300-an vesznek részt, 360-an járnak szakközépiskolákba, 800 ipari tanulójuk van.)

Itt könnyű felfedezni az újat

Patzauer Győző, az Egyesült Izzó osztályvezető mérnöke. Tizennyolc találmánya, tizenhárom szabadalma van — mind újdonság. Főképp korróziómentesítéssel és felületvédelemmel kapcsolatosak. Sok százezer forintot kere-

A 20-as években készült kép: rádiócsőszერелés.

módszer „ellopásával” sokat tanult a magára hagyott munkás. Mit mondjak a mai életemről? A szakma tanítása a legnagyobb passzióm; szeretném, ha a fiatalabb nemzedék gyakrabban fordulna hozzám tanácsért. És hasznosnak tartanám, ha a gyár több nyugdíjast vonna be oktatóként.

Fegyelem és irányítás

Somlai László is régi izzós, a felszabadulás után a gyár első munkásigazgatója, most a Közért Vállalat vezetője:

— A harmincas-negyvenes években úgy volt, hogy a munkásoknak tálcán vitték oda a szerszámokat a gépükhöz, nehogy egy percet is feleslegesen sétáljanak. És ha a munkásnak valamiért mégis oda kellett mennie a művezetőhöz vagy a raktárba, csak a meghatározott, legrövidebb úton mehetett: ezt odafestették a padlóra, aki másfelé ment, azonnal visszairányították.

Dr. Budincsevitcs Andor, az elektronfizikai osztály Kossuth-díjas vezetője másfajta, régi irányítási módszerről beszél:

— 1930-ban kerültem a laboratóriumba, egy ízben benyitott hozzánk a vezérigazgató és ránk kiáltott. „Kidobom ezt a lusta bandát!” — és becsapta maga-

sett eddig szabadalmaival, például a wolframizzószálak előállításához szükséges alapanyaggyártási technológiájával, a rádiócsőrácsok méretpontos előállításával, a higanygőzlámpa fényteljesítményének növelésével. Ezt mondja a máról:

— Az Izzóban olyan jók a műszaki feltételek, és oly nagrok a lehetőségek, hogy aki itt nyitott szemmel jár, könnyen fedezheti fel az újat. És ha ehhez hozzáveszem azt, hogy a gyár sok kitűnő szakembere, vezetője segítőtőképpen áll a feltaláló mellett, máris illő mértékben csökken a feltaláló saját érdeme. Hogy mit csinálók a sok pénzzel? A feltaláló pénzzel is méri a saját értékét. A pénz a feltaláló számára erkölcsi elismerést is jelent. És a szabadalmi díj munkabiztonságot is ad. Mindenen megvan. Persze autóm is lehetne, de nincs. Mindig műszaki problémák motoszkálnak bennem, félek, hogy autózóvezetés közben sem a forgalomra figyelnék. A testi épségemet nem akarom kockáztatni, még vagy tizenöt évre való elképzésem van.

György István

Következik:
ÚJ KOR